

**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Sectio VI. Observationes in Glossas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

tifici sit subjecta; undè sequitur Infideles quoslibet ei subiectos esse, cum naturam humanam cum Fidelibus communem habeant.

Quoniam eo tempore, quo prodiit hæc Constitutio, nemo in Occidentis partibus, ad quas condita est, in Spiritualibus se Pontifici subiectum non agnoscebat, verùm subiectio, quoad Temporalia, disceptabatur, meritò creditur, hæc Definitionem non solum de subiectione in Spiritualibus loqui, sed etiam de subiectione quoad Temporalia; quod confirmatur ex historiâ temporis illius, in qua discimus, eam factam fuisse adversus PHILIPPUM PULCHRUM Francorum Regem, qui Pontificis auctoritatem in Rebus Temporalibus denegabat. Idem colligitur ex Principiis à Pontifice suppositis. Primum est, Ecclesiam duos gladios habere, Temporalem, & Spiritualem; huic ille subordinatus est, & pro Ecclesiâ stringendus est, ad nutum Pontificum.

Aliud Principium est, Spiritualis Potestatis Officium esse, ut terrenam Potestatem instituat, eamque in administratione regat, prout opus est. Alibi jam vidimus quondam de his Principiis iudicium ferendum sit, necnon de applicatione, quæ ad Pontificiam in Temporalibus Auctoritatem fit, huius loci *Quodcumque ligaveris &c.* ad PETRUM directi, atque huius apud JEREMIAM, *Ecce constitui te super Gentes & Regna.* Inutilis esset prolixior tractatio.

TIT. de Privileg. *ibid.* C. 2.

CLEMENS V. hic significat, Pontificem cum Natione aliquâ dispensare posse à Definitione Doctrinali, quæ viget quoad cæteras; Rogatus enim à PHILIPPO PULCHRO, ut præfatam Constitutionem *Unam Sanctam*, revocaret, BONIFACIUS VIII. honorem integrum illarumque servare cupiens, REGI; atque ipsius Subditis, pro meritis eorum, hoc Privilegium indulget, ut prædicta Constitutio, quoad ipsos ut non facta reputetur. Hæc dispositio valde singularis est; vel enim CLEMENS V. putavit, Decessorem suum erravisse in sua Decisione, quo in casu eam omninò revocare debuit; vel putavit eam esse veritati consonam, quo in casu Gallos liberare non potuit ab obligatione illi obsequendi.

Extravag. JOANNIS XXII. *Tit. de verb. signif.* C. 3.

Definit hic JOANNES contra quam NICOLAUS III. Cap. 3. *Tit. eod.* definiverat in 6. Undè, cum agatur de Doctrinâ, alteruter erravit. Et hæc sunt vitia, seu errores, qui in Collectionibus GREGORII IX. BONIFACII VIII. CLEMENTIS V. & in *Extravagantibus* annotari possunt. Perique à Gratiano ducunt originem, cæteri leviores aut pauciores sunt, quam qui apud Gratianum.

SECTIO V.

Similitudines insigniores Collectionis GRATIANI cum Collectionibus Posterioribus.

COLLECTIO GRATIANI cum Posterioribus congruit; præsertim quoad Fontes, undè Canones desumpti sunt, qui idem sunt: scilicet, Scriptura, Concilia, sive Generalia, sive Particularia, Decreta Pontificum, Sententiæ Patrum, aliorumque Scriptorum Ecclesiasticorum, Legesque Civiles. Quoad has Leges, eæ apud Gratianum frequentius adhibentur, ut Textus, atque in Textibus laudantur: hoc in cæteris Collectionibus rarissimum est, ut patet ex *Tertio Indice* DECRETI; qui Auctores in Decreto laudatos continet, collato cum *Tertio Indice* cæterarum Collectionum, cujus materia similis est, in verbo, *Legis*, & in verbo, *Iustinianus*; Ducentæ aut Trecentæ circiter Leges apud Gratianum referuntur, aut laudantur; Quintus vero aut Sextus nominatim in cæteris Collectionibus laudantur. Reliquarum Legum, quæ generatim, sub verbis Juris, aut Legis Civili, laudantur, numerus longus.

Tom. I.

gè minor est in his Collectionibus quam apud Gratianum.

Altera similitudo insignior ex eo nascitur, quod Acta integra non dantur, sed simplicia Excerpta, absque Datâ, aliâve notâ, quæ Tempus, quo condita sunt, indicet; undè fit, ut sæpius ignoretur, quinam Textus anteriores, aut posteriores sint, & quinam sint anteposendi; si fortè sibi invicem repugnent. Huic vitio remedium provisum est in Editione, quæ Notas DD. PITHOU continet, notato, in fine inscriptionis singulorum Textuum; tempore, quo conditi sunt. In eodem genere similes sunt Collectiones, quatenus ordo Temporum non servatus est inter Textus in singula Argumenta relatos; quod pariter Leges Posteriores cum Anterioribus confundit, Disciplinamque veteriorem cum minus veteri. Præfatæ Notæ Chronologica prævis hujus defectus effectibus occurrunt; manet tamen eadem ordinis perturbatio. In hoc Gratiani DECRETO congruit GREGORIANA Collectio, quod hæc ex omnibus Collectionibus Decretalium præcedentibus coalescat, ad instar *Codici* JUSTINIANI, qui ex tribus *Codicibus* anterioribus conflatus est: similiter Gratianus in suam Compilationem contulit Canones, ab omnibus Collectoribus præcedentibus quassos, scilicet ex CANONIBUS APOST. ex *Codice* DIONYSII Exigui, & Collectionibus MARTINI Braccarensis, THEODORI Cantuariensis, Pseudo-ISIDORI, *Capitularium Regum Francia*, REGINONIS, BURCHARDI Wormacensis Episcopi, IVONIS Carnotensis Episcopi. Sicut autem Collectione Gregoriana facta non sunt inutiles aliæ Decretalium Collectiones, sic, & post Gratiani Collectionem, opus habemus Collectionibus Canonum ipsi anterioribus. Hæc Propositio circa DECRETUM Gratiani infra probabitur, in Collatione ejusdem cum Collectionibus Anterioribus, sive Orientalibus, sive Occidentalibus.

Quoad cæteras similitudines, observare sufficet, eas Collectiones Jus Commune continere, easque ideo in Scholis exponi, atque in Judiciis ad litium Decisionem adhiberi; undè etiam fit, ut singulæ suis GLOSSIS instructæ sint, quibus Argumenta inter se connectuntur, conciliantur oppositiones, exponunturque obscuriores loci. Hæ Glosse Auctores habent insigniores Juris Interpretes Sæculorum XIII. XIV. & XV. simulque junctæ fuerunt in unam Compagem, quæ dicitur GLOSSA, cui Notæ marginales adjectæ sunt. Unum ex majoribus commodis, quæ ex eâ colligi possunt, est facilitas inveniendi laudationem Textuum, qui relationem aliquam habent cum proposito Textu. Id manifestum fiet ex Observationibus mox faciendis in omnia, quæ ad *Glossam* pertinent, præmissâ monitione, quod, licet Rubricæ Observationes & Conciliationes Gratiani Canonis vires non obtineant; *Glossam* tamen suam habent, perinde ac Canones; qui honor ex auctoritate ejus Scriptoris apud Canonistas natus est.

SECTIO VI.

Observationes in Glossis.

QUAMVIS GLOSSA vim Canonis nihilo-magis obtineat, quam id, quod Gratianus ex seipso, sive in fronte, sive ad calcem Canonum à se collectorum, adjecit, ejusque Glosse auctoritas etiam apud Fautores suos studiosissimos, Gratiani existimationi cedat; de ipsâ tamen in PROLEGOMENIS loquendum esse duximus, quoniam ad Jus generatim spectatum in iis expositum propius accedit. Ejus fit mentio in Additionibus nostris ad confirmandas aut illustrandas REGULAS nostras appositis; Auctoresque in eundem finem à nobis laudati eâ sæpius utuntur, ad stabilienda loca, quæ ab eis accersivimus. Præterea, quædam differentia, & quædam similitudines occurrunt inter *Glossam* DECRETI, & *Glossam* Collectionum Posteriorum, quæ observatione dignæ sunt. Hæ rationes aliæque similes quædam Notas in *Glossam* postulare vix sunt; nosque

V 4

ad

ad subjiendas OBSERVATIONES sequentes induxerunt, quarum triplex est *Caput*, Antiquitas, Auctoritas, Ususque rectus Glossarum.

Si de Canonici Juris generatim spectati interpretationibus hic ageretur, Glossatorum Occidentalium agminis IVO *Carnotensis* & *Gratianus* antesignani fieri possent. Prior, propter Collectionis suae *Præfationem*, in qua Regulas excellentes proponit, ad interpretationem Legum, tum Canonicarum, sive Ecclesiasticarum, tum Civilium, sive Sæcularium, 1. Omnes Leges ad Charitatem referendæ sunt, quæ finis est omnis Præcepti. 2. Præter Præcepta & Prohibitiones, sunt Monitiones, Exhortationes, Consilia, Permissiones, quarum nulla obligationem, antè ipsarum electionem imponunt, sed statim atque susceptæ fuerint, ligant: sine delicto potest quis iis se non subicere, verum non sine delicto violatur obligatio, quam sibi quis cum earum jugo imposuit. Sunt præterea Mercedes & Pænæ. Illæ non eos solos manent, qui Consilia amplectuntur, sed eos, qui Leges præceptivas, aut prohibitorias, fideliter custodiunt. Pænæ in eos cadunt, qui Præcepta Legis negligunt, & prohibitiones contemnunt, nec non in eos, qui spontaneis obligationibus desunt. 3. Quædam Leges sunt immutabiles & consequenter indispensabiles. Tales sunt Leges Decalogi, quarum ea, quæ Dei amorem immediatè spectant, Majora Præcepta vocantur, cætera verò quæ ad Proximi charitatem immediatè attinent, Minora nuncupantur, non quòd, ratione sui, exigua sint; sed quia prioribus minùs insignia sunt. Aliæ Leges mutabiles aut mutationi obnoxie sunt: Tales sunt omnes Humanæ Leges, quæ pro variâ Reipublicæ tum Sacræ, tum Sæcularis, necessitate conduntur: hæc autem necessitas ex variis Temporibus, Locorum & Personarum circumstantiis nascitur, undè mira est harum Legum variatio. Tales sunt nominatim Leges merè Disciplinæ.

4. Duas habet Ecclesia rationes, sive modos, gubernandi Subditos, rigorem & mansuetudinem: hæc necessaria est, quoties prior Schismatis periculum inducit; id autem accidit, cum Personæ severius coercendæ coherentem sibi firmiter multitudinem habent, ita, ut illa propter hoc vinculum unitatem dirimeret, si erga Duces ejus severitas adhiberetur. Autor has Regulas probat, exponitque exemplis à Scripturis aut Canonibus aut SS. Patribus desumptis. Hæc Quatuor Regula multum ad Interpretationem Canonum inserviunt, usurpataque sunt à *Gratiano* in Conciliationibus Canonum, quos oppositos putavit; ejusmodi enim compositiones sunt Interpretationes ab aliquâ prædictarum Regularum quæsitæ: meritò itaque *Gratianus* & IVO *Glossatoribus* annumerari possent, eò maxime, quòd datum ab illis exemplum hi in Interpretatione Canonum secuti fuerint. *STEPHANUS Tornacensis* in *Præfatione* sui Commentarii in *Decretum Gratiani*, has exponit Regulas, & sic se illis usurum esse significat in suis Interpretationibus.

Sed cum hic de origine *Glossarum Juris* agamus, quæ valdè illorum Scriptorum operibus sunt posteriores, satis erit hic observasse, methodum interpretandi, quæ usæ sunt, ab eis non fuisse excogitatam, sed eas illorum Autorum exemplum secutas fuisse.

Eadem de causâ tacebimus hic de *Glossâ* *BERNARDI Parmensis* in primam Veterum Collectionum, quam ipse compilaverat; cum enim ejus Collectio Corpori Juris inserta non fuerat, ad institutum nostrum non pertinet ejus *Glossa*, quamvis eandem naturam habeat ac illæ, quas discutimus.

Vetustiores Glossatores Collectionum Corpori Juris insertarum Sæculo XIII. floruerunt, Recentiores *Decimo quinto*. Quidam ex iis *Glossas* in plures Collectiones elucubraverunt; Archidiaconus (*GUIDO BASTIUS*) in *Gratianum* & *GREGORIUM IX.* scripsit, *JOANNES ANDREAS Sexto* & *Clementinis* operam dedit. Juxta *S. ANTONINUM* Dominicanum & Archiepiscopum Florentinum, primas inter *Glossatores Decreti* sibi

vindicat, *HUGUTTO* sive *HUGO Vercellensis*. Secundas tollit *JOANNES SEMECA* Natione Germanus; 3. succedit loco *BARTOLOMÆUS Brixienfis*, qui in *Glossas* *JOANNIS SEMECÆ* operam contulit, eum, ubi erraverat, emendando, ejus omissiones supplendo, denique Mutationes in Jure post ejus *Glossam* factas observando. *JOANNES SEMECA* inter hujus nominis Scriptores, qui *Decretum* interpretati sunt, celeberrimus est, undè fit, ut nudo *Joannis* nomine Notis ejus adjecto distinguatur.

Sic v. g. distinguitur à *JOANNE DEFANT*, cujus Notæ semper clauduntur his verbis *Joan. Defant*: *Glossæ Joannis* sunt duplicis generis: alia ab ipso profectæ sunt, ceteras collegit & ordinavit. Quod hic *Joannes* præstitit erga *Glossas Decreti*, *BERNARDUS Parmensis* fecit erga *Glossas Decretalium* Collectionis *GREGORII IX.* omniâque distinctione inter suas & ceteras, utraque ipsi tributa fuerunt. Quoad ceteras *Glossas*, quarum Autores nuncupantur ex *BERNARDO* *Parmensi*, sunt posteriores. Tales sunt *Glossæ* *Archidiaconi*, *JOANNIS ANDRÆE*, *JOANNIS Monachi*, quæ Sæculo XIV. prodierunt & *Panormitani*, sive *ABBATIS Siculi*, quæ Sæculo sequenti editæ sunt. Hic eò nomine designatur, ut ab alio Abbate Juris Interprete ipsique anteriore distinguatur. His *Glossatoribus* adjiçendi sunt *ZABARELLA*, *ZENZELINIS*, *JOANNES ab Imola*, qui in *Clementinas* & *Extravagantes* *Glossas* confecerunt. *Zabarella* sæpiùs laudatur sub nudo *Cardinalis* nomine. Hæc omnia desumpta sunt ex *Prænot. Canonic. Lib. V. Cap. III. & sequent.*

Verosimillimum est, *Glossas* in veteres Collectiones factas translatas fuisse vel integras, vel ex parte, conceptis verbis, vel quoad substantiam, connexasque Collectioni *GREGORII IX.* Id colligi potest ex existimatione eorum, qui earum Autores sunt, nec non ex eo, quod Notis accidit in Quartam Collectionem factis, ad calcem ejus Collectionis ab *ANTONIO AUGUSTINO* relatis; hinc enim constat, has Notas in eadem *Glossâ* aliquatenus reperiri, quod nobis persuasit earum Collatio cum *Glossis* ejus Pontificis Collectioni adjectis. Aliundè nulla potior causâ postulabat, ut hæ Notæ conservarentur, quàm ea, quæ factæ fuerant in Collectiones anteriores, & quæ *Glossarum* formam pariter habebant, factæ scilicet in quædam verba expositione indigentia, cum ipsis minime essent inferiores, si de iis judicare fas sit ex earum Autorum præstantiâ, eorum sit mentio honorifica. *Cap. 3. & 4.* laudatarum *Prænotionum*, nec non in Notis in Collectionem IV. Plures Autoris nomine desituuntur; multæ ejusdem generis in *GREGORIANA* Collectione reperiuntur. Inter notas Quartæ veterum Collectionum solis *JOANNIS SEMECÆ* Notis Autoris nomen subjicitur, utraque à Legibus Civilibus aut Canonibus apud *Gratianum* relatis, aut Capitibus in Collectionibus *Decretalium* anterioribus contentis desumuntur; undè apparet quanti factæ fuerint illæ Collationes inter *Decretum* ac *Jus Civile*.

GRATIANUS eodem, quo hodie, modo in eis laudatur, *Pars Prima*, his verbis, *DIST. I. II. &c.* & primo Canonis verbo; *Secunda*, his *causa. quæst. Can.* *Traçtatus* de *Pœnitentiâ* laudatur his; *DIST. II. Can. 4. aut 5.* vel primo ejus verbo; *Tertia pars* designatur his verbis. *DIST.* cujus numerus additur, & *Canone*, cujus numerus subjicitur, aut primum verbum. Undè patet divisionem vulgarem *Decreti* esse antiquam; vixit enim *JOANNES SEMECA* Sæculo XIII. mortuusque est an. 1269. cum *CLEMENTE IV.* à quo excommunicatus fuerat; quoniam à *Decimis*, ab illo Pontifice in Clerum Germanicum & Gallicum impositis, appellaverat ad Concilium Generale *Cap. 3.* laudato *Prænot. Canonic. n. 6. 7. & FLORENT. part. I. p. 49.*

Eodem quoque modo laudantur Collectiones veteres, quo hodie laudantur, nisi quòd *LIBER* vocabatur unaquæque Collectio, dicebaturque *Libro I. 2. vel 3. &c.* Quantumvis similes sint hæ Notæ *Glossis* Collectionum Corporis Juris, intercedunt tamen

tamen differentia insignes in Glossis; 1. Enim Tituli invicem connectuntur, ut eorum ordo comprobetur; 2. Inducantur loci *Gratiani* Titulo respondentis; 3. Singuli Textus in Partes suas dividuntur, earumque initium designatur. 4. Species sub nomine *Casus* proponitur, sicut factum à *Gratiano* in *Secunda Parte Decreti* in *CAUSAS XXXVI.* divisâ, quarum unaquaque nomen à proposito Casu accepit, sed *Glossæ Casus* à *Gratiani Casibus* in eo differunt, quod hi fictitii sint; illi autem veri sint plerumque, & ex narratione Decretalis deducti. 5. *Glossæ* aliquando *Summas* habent; sed hæc omnia locum non habent in *Notis* Quatuor Collectionum veterum.

Occasione acceptâ à Collatione *Glossarum* cum *Notis* Quartæ Collectionis, miscuimus ea, quæ de illarum usu dicenda erant, cum iis, quæ de illarum origine, Autoribus, atque ætate proponenda duximus; superest, ut de illarum *Autoritate* agamus, quam noscere necessarium est, quoniam crebrò laudantur à Canonistis, tum Veteribus, tum Recentioribus. Verùm præmonendi sunt Lectores esse in 6. Constitutionem, quæ *glossari* prohibetur sub pœnâ Excommunicationis *ipso facto* incurrendâ & Sedi Apostolica referatâ, nempe *Cap. 3. de verborum signif.* Hujus Autor est *NICOLAUS III.* in quo de Regula Beati *FRANCISCI* Interpretatione agitur; metuebat enim Pontifex, ne *Glossarum* varietas novas turbas pareret.

JOANNES XXII. agnoscens, hanc prohibitionem esse periculofam, eam suspendit, donec aliter Sedi suæ videretur. Denique observandum est *PIUM IV.* & *PIUM V.* juxta *NICOLAI III.* exemplum, sub eadem pœnâ vetuisse, ne Decreta *Concilii Tridentini* glossarentur; & *FAGNANUM* in *Cap. Cum venisset, de Judiciis*, fusiùs exponere hoc interdictum sex Conclusionibus. 1. Contendit neminem alium, quàm Pontificem, illa Decreta interpretari posse, per formam Legis Universalis. 2. Pontificem hanc facultatem committere posse, & de facto commississe, per Institutionem Congregationis Cardinalium, ad Interpretationem *Tridentini*; 3. Episcopos non posse interpretari hæc Decreta neque in *Conciliis Provincialibus*, neque in *Synodis Diocesanis*, neque extrâ hæc Comitia, in modum Legis, ad suum Districtum directâ, neque Judices in suis *Judiciis*, in modum Statuti. 4. Doctores neque *Glossas*, neque *Commentarios*, neque *Notas* in illa Decreta facere posse, ita, ut si illud attentaverint, Excommunicationem incurrant, quamvis eorum interpretatio sit tantummodò Magistralis & probabilis, non verò autoritativa & necessaria, id est imponens necessitatem, aut obligationem illam suscipiendi. 5. Aserit, Doctores & Judices illa Decreta interpretari posse, ratione alicujus difficultatis solvendæ, & litis dirimendæ; quam interpretationem vocat indirectam & incidentem, quæ non cadit principaliter in Decreta, sed in difficultatem aut litem, quæ ipsi occasionem præbuit. 6. Has Bullas non interdicere Interpretationem Litteralem aut Grammaticalem ad Decretorum intellectum necessariam, qualis est ea, quam Magistri, Doctores, & Antecessores faciunt in Scholis, Collegiis, & Universitatibus, Pastores in suis *Concionibus*, Episcopi in *Catechismis* & *Ritualibus* eorum jussu editis, nec consequenter prohiberi Versiones in alias Linguas, undè hæc Decreta versa sunt in Græcum, Arabicum, Chaldaicum, &c. idiomata, non solum impune, verum etiam cum publica approbatione. Hæc Conclusiones discutendi non est hic locus. Id fiet in *REGULIS circa Concilia*, ubi necessarium erit agere de autoritate Episcoporum in *Conciliis* tum Generalibus tum Particularibus & consequenter de jure communi ad illa interpretanda: jus enim interpretandi Leges est consecutio juris Leges ferendi. Hic sufficet monere, Diplomata prædicta non obligare in Locis, in quibus nec promulgata, nec recepta sunt, cum potioris conditionis non sint, quàm Decreta *Tridentini*, de qui-

Tom. I.

bus loquuntur, & quæ vim Legis non obtinent, nisi ubi promulgata, receptaque sunt. Transeamus ad *Glossæ Autoritatem*. Illud constare debet, eam esse Magistralem duntaxat, nec majorem esse posse quàm ea, quæ fruitur *GRATIANS*, *Magister*, in signum excellentiæ, vocatus in re Canonica, maxime si agatur de *Glossâ*, quæ circa ejus Interpretationem facta est, idèò necessarium videtur illius Scriptoris autoritatem excipere; eo quòd dicit *FAGNANUS* in *Cap. ne imitatis, n. 152.* *Glossæ* autoritatem cæteras vincere, quantum ad opiniones; & quidem cum observatum fuerit *Gratianum* omnium *Glossatorum* Ducem dici posse, indè patet, ipsum omnibus *Glossis* vetustiore esse. Hic autem *Fagnanus* *Glossæ* autoritatem ex ejus antiquitate probat; nam de Autoribus Antiquis loquitur, quos Recentioribus anteponebat, ratione ponderis ab approbatione plurimorum Sæculorum recepti, in quo subintelligenda est Clausula *cæteris paribus*; nam si momenta rationum à Recentioribus in confirmationem suæ Sententiæ adductarum, fortiora sunt iis, quæ à Veteribus afferebantur, ad probandam opinionem suam, præculdubio hoc in casu Veteribus anteponebantur Recentiores.

Ut intelligantur quæ diximus de autoritate Magistrali, qualem asserimus esse autoritatem *Glossæ*, observandum est, autoritatem Doctorum ex eorum præstantia pendere, quæ major aut minor est, pro majoribus aut minoribus eorum scientiâ, seu eruditione, discretione, seu perspicacitate, & æquitate. Hæc virtutes necessariò concurrere debent, ad constituendum Virum Sapientem, quoad Decisiones questionum Juris. De Decisionibus eorum, in quibus hæc dotes ex publico consensu elucet, dici potest ac debet, eas esse Responso Prudentum. Cum igitur præminentia veteribus Canonibus super recentiores tribuitur, id intelligendum est de conditionibus ab iis, qui in Sæculo suo Sapientibus & Prudentibus Viris annumerati sunt, ob tres virtutes prædictas, & qui famam hanc in Sæculis sequentibus servaverunt. Supponendum tamen est, hæc Sæcula Scientiâ laudè fuisse commendata, aliàs meritò diffideretur iudicio ab iis Sæculis lato, quo in casu Scriptis illorum Autorum non standum esset, nec eorum præstantia ex antiquitate æstimanda foret, aliàs errandi periculum subiretur; fortè enim illorum opiniones non nisi supposititiis Actis innixæ sunt, quorum falsitas tunc latebat, quæ stupendas mutationes in gratiam Pontificis & præjudicium Episcoporum invexit, & in materiâ Sacramentorum maxime Pœnitentiæ atque Ordinis. Ex mutationes observatæ sunt in *REGULIS circa Causas Majores*, & in *REGULIS circa Sacramenta*. Undè fit, ut multæ opiniones *Glossæ* in utrumque Caput repudiata fuerint in temporibus peritioribus, nostroque in Sæculo *Glossæ* exiguam famam habeat, quod præsumi debet ex Editionibus Corporis Juris sine *Glossâ*, quarum magnus est numerus; credibile enim hinc fit *Glossam* ita necessariam aut utilem non esse, quin negligi possit, eorum saltem iudicio, qui illas venum proponunt vel emunt, indè nato, quòd *Glossæ* *Gratiani*, nec non Collectionum subsequentiæ, errores aliave menda contineat. Ut ut sit de hæc Sententiâ, ea non destruit quæ superius diximus de commodis, quæ *Glossæ* suppeditare potest; sed ostendit duntaxat, apud multos parvi ipsam fieri, quoniam eam non indigent, in quo *Glossæ* Juris Canonici, cum *Glossæ* Juris Civilis congruit, quòd sine *Glossâ* ex multo jam tempore cuditur.

Quod supra de origine *Glossæ* in Collectionem *Gregorii IX.* diximus, ab *Antonio Augustino* confirmatur, qui asserit, *Glossas* veterum Collectionum in *Gregorianam* commisse. Earum Autores sunt *Vincentius Hispanus*, *Alanus*, *Laurentius*, *Tancredus*, *Joannes*, *Jacobus Rogerius*: Id infertur ex eo, quòd, postquam dixisset, se illas *Glossas* edere velle, adjicit, & si qui alii sunt,

V 3

qui,

qui, si velint Sacramento contendere, à BERNARDO, Gregoriana Collectionis Scholiaste, magnam partem Scholiorum repetere facile poterunt. Præfat. ad GREGORIUM III. Bernardus hic notatus, est BERNARDUS Parmensis, præcipuus Gregoriana Collectionis Glossator. Idem in eo, quod dicit postea de Quinque veteribus Collectionibus, quodque à JOANNE ANDREÆ filio testatur, se accepisse, aliisque Scriptoribus, illas etiam Glossas veteres commemorat, additque Alanum fecisse Notas in Collectionem Secundam, necnon Archidiaconum & BERNARDUM Compostellanum, PAULUM Hungarum scripsisse Notas in Tertiam, VINCENTIUM in Quartam, JACOBUM ALBANUM, Episcopum Faventinum, ejus Discipulus fuit HENRICUS Osiensis in Quintam: is, quem ROGERIUM vocat, ROBERTUS etiam nuncupabatur.

DOUJAT Lib. V. Cap. 4. Prænot. Canon. clarius loquitur de Glossatoribus singularum Collectionum veterum, duplicemque JACOBUM distinguit; alium, qui Episcopus Faventinus fuit; alterum, qui HENRICI Osiensis fuit Magister. Hæc duo eidem Viro tribuuntur ab ANTONIO.

Quoniam exeunte Sæculo XVI. quo GREGORIUS XII. Corpus Juris recenseri atque emendari curarat, magna erat Glossarum existimatio: viri ad hanc emendationem delecti ita Glossæ pepercerunt, ut ab omni emendatione abstinuerint, quæ Glossæ intellectui officere potuissent; Vid. eorum Præfat. sub medium Ubi autem illa erravit, id in margine tantum notatum est, Catholicaque Sententia apposta est, ibid. in finem.

CAPUT II.

Collatio Collectionum CORPORIS JURIS CANONICI tam Collectionibus ANTERIORIBUS tam ORIENTALIBUS, quam OCCIDENTALIBUS.

Jam observavimus has Collectiones veteres in Collectiones Corporis Juris translatas fuisse, nosque id probaturos ex mutuâ illorum Collatione polliciti sumus. Prius autem quam id præstemus, monebimus, eam versari, vel circa Materiam, vel Formam, vel circa Autoritatem, vel circa usum aut utilitatem, quæ ex iis percipi posset, vel circa Rubricas, aut Summas, aut Glossas. Cùm autem ea, quæ scitu necessaria sunt, de Collectionibus Corporis Juris, quoad hæc omnia Capita, exposita jam fuerint; superest, ut ad reliquas Collectiones pergamus, quas primum in globo, tum seorsim perpendemus. Quod ad cognitionem Juris veteris ac novi, utriusque Ecclesiæ Græcæ & Latinæ, Orientalis atque Occidentalis cognitionem viam sternit methodo optimâ, quâ eodem tempore Juris utriusque Communia & Singularia, vitia & perfectiones; uno verbo, mutua unius in aliud præferentia causæ notabuntur.

Generatim dicemus I. Plerasque Collectiones veteres extare in Bibliothecâ Juris veteris Canonici; cæteræ seorsim excusse sunt, ut REGINO, BURCHARDUS, IVO; vel collectæ à LEUNCLARIO, in Duobus Tomis Juris Græco-Romani, tam Canonici quam Civilis, de quibus fusiùs agitur Lib. III. Prænot. Canon. De præcipuis etiam loquitur FLORENS in Dissertatione de Origine Juris Canonici. Ex iis Operibus institutam hinc Collectionem excerptimus.

2. Quemadmodum Collectiones, è quibus Juris Corpus coalescit, dividuntur in Majores & Minores. Majores sunt DCRETUM Gratiani & Collectio GREGORII IX. Minores sunt SEXTUS, CLEMENTINÆ, EXTRAVAGANTES JOANNIS XXII. EXTRAVAG. COMMUNES; ita veteres Collectiones dividi possunt in Majores & Minores; Majores sunt Collectiones PSEUDO-ISIDORI, RIGINONIS, BURCHARDI, IVONIS Carnotensis; Minores sunt Collectio MARTINI Braccarensis, Penitentialia THEODORI Cantuariensis, BEDÆ, EGBERTI, RABANI, & Penitentiale Romanum.

Hæ Collectiones Minores possunt etiam dici Col-

lectiones Particulares, ideò, quòd ad argumentum particulare restringuntur, Penitentiam scilicet. Majores Generales etiam dici possunt, quoniam omnem materiam Canonicam complectuntur.

3. Collectiones Gratiano posteriores juxta utrumque Temporum & Argumentorum ordinem dispositæ sunt, in plerisque Orientalibus. Hic duplex Ordo servatus est; ordo Argumentorum in serie Titulorum; ordo Temporum in serie Canonum sub unoquoque Titulo collocatorum.

4. Nulla est Collectio Corporis Juris, in quâ solus Temporum ordo servetur. Hic in plerisque solus obtinet veterum, v. g. in Duabus Collectionibus DIONYSII EXIGUI, aliâ Canonum Conciliorum, aliâ Decretorum Pontificum, & Duabus, quæ DIONYSIUM præcedunt, quarum alia continet omnes Canones Conciliorum Orientalium usque ad Primum Concilium Generale Constantinopolitanum inclusive; altera eosdem Canones cum Canonibus Conciliorum Ephesini & Chalcedonensis; Talis est etiam Collectio Canonum à Concilio Trullano approbatorum & Epistolarum multorum Patrum Græcorum, cum Canonibus Apostolicis, & Concilii Carthaginensis sub S. CYPRIANO habiti. Inter Collectiones Occidentales; ea, quæ à Pseudo-Isidoro edita fuit, Temporum seriem sequitur.

5. GRÆCI genus Collectionis habent, quo carent LATINI, id scilicet, quod juxta ordinem alphabetium disponitur; Talis est Collectio MATTHÆI BLASTARIS, quæ nostrorum Dictionariorum formam habet.

6. E Collectionibus Corporis Juris, quædam auctoritate publicâ pollent, quædam secus. Inter veteres Occidentales, quædam à Conciliis confirmatæ sunt. Talis est CODEX ECCLESIAE AFRICANÆ, Concilium AFRICANUM aut Synodus Universalis CARTHAGINENSIS dictus, à Concilio Carthaginensi anni 419. approbatus; Talis est Collectio MARTINI BRACCARENENSIS à Synodo LUCENSI confirmata; Tales sunt Collectiones Canonum in Capitularibus Regum Galliæ collectorum: Tales sunt omnes Collectiones ab Episcopis in usum suæ Dioceseos factæ; ejusmodi sunt in Galliâ Collectio HERARDI Turonensis Archiepiscopi, ISAACI Lingonensis, IVONIS Carnotensis & in Germaniâ BURCHARDI WORMACENSIS.

Quædam ejusdem generis habent Græci; talis est ea quæ à JUSTINIANO fuit approbata: talis est Collectio PHOTII, quæ ab Imperatore & Patriarchâ confirmata videtur, quorum jussu BALSAMON Commentarios in eam confecit; talis est etiam ea, quam Synodus Chalcedonensis eâ utendo confirmasse videtur.

Quædam apud Græcos sunt Collectiones NOMOCANONES dictæ, id est, Concordia Legum cum Canonibus. Insigniores sunt ea, quæ JOANNEM Antiochenum, & ea, quæ PHOTIUM Autores habent. Prior in Quinque, Posterior in Quatuordecim TITULOS distribuitur. In utraque singulorum Titulorum Canonibus Leges congruè subjiciuntur. Nullæ sunt ejusmodi Collectiones apud Latinos, quamvis in pluribus Leges Canonibus misceantur; nec enim Leges sub unoquoque Titulo laudantur, sub longè paucioribus Titulis Leges continuâ serie referuntur, Canonibus continuâ pariter serie collectis subjiciuntur.

Græci, sicut & Latini, supposititias Collectiones habent, id est, in integrum, aut ex parte constatas ex Canonibus aliis, quam suis Autoribus adscriptis. Talis est, apud Græcos, Collectio Canonum Apostolorum Canones LXXXV. continens, falsò S. CLEMENTI attributa; talis apud Latinos Collectio ISIDORI Mercatoris aut Peccatoris, magnam Epistolarum copiam continens Quatuor priorum Sæculorum Pontificibus adscriptarum, nonnullasque subsequentium Sæculorum Pontificibus tributas, cum quibusdam pseudo-Conciliis. Quarumdam apud utroque Autor incertus est, quamvis Canones sint legitimi: Talis est,

Græco;